

Motion till riksdagen 2013/14:Fi260

av **Lena Sommestad och Anders Karlsson (S)**

Allmänhetens rätt och möjlighet att använda sedlar och mynt

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ålägga bankkontor en skyldighet att ta emot sedlar och mynt eller på annat sätt säkerställa allmänhetens möjlighet till kontantin-sättning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda om det finns skäl att begränsa möjligheten för privata marknadsaktörer att avtala bort rätten att betala en skuld med sedlar och mynt.

Motivering

Användningen av kontanter minskar i Sverige, och utvecklingen går fort. Kort används ofta och kontanter sällan. Samtidigt erbjuds ständigt nya betaltjänster på marknaden och nya aktörer etablerar sig. I internationellt perspektiv hör Sverige till de länder i världen där kontanter används allra minst.

Den minskade kontantanvändningen är ett resultat av många olika faktorer. Ett viktigt skäl är förstås den tekniska utvecklingen, med nya betaltjänster som kortbetalning eller betalning via internet. Men den minskade användningen av kontanter är också ett resultat av önskemål från handeln och bankerna. De önskar mindre kontanthantering av kostnads- och säkerhetsskäl. Svenska banker har under senare år aktivt arbetat för att minska kontanthanteringen. Många bankkontor varken tar emot eller lämnar ut kontanter med hänvisning till rånrisk och höga kostnader.

Trots att mängden kontanter minskar på den svenska massbetalningsmarknaden menar de flesta bedömare att kontanter kommer att spela en viktig roll i Sverige under överskådlig tid framåt. Visionen om det kontantlösa samhället kan möjligen ha förverkligats år 2030, enligt Niklas Arvidsson, författare till

Fel! Okänt namn på

rapporten "Det kontantlösa samhället" (KTH). År 2011 uppgick kontanterna i omlopp till 99 miljarder kronor. De stora beloppen och kontanternas stora praktiska betydelse gör det angeläget att noga följa villkoren för den svenska kontanthantering.

Övergången från kontanter till andra betalningsmedel har haft flera positiva effekter men den rymmer också problem. Riksbanken skriver i rapporten *Den svenska massbetalningsmarknaden* (juni 2013) att utvecklingen kan leda till att vissa grupper i samhället riskerar att inte ha full tillgång till grundläggande betaltjänster. På sikt kan kontanternas roll som allmänt accepterat betalningsmedel komma att ifrågasättas. Enligt Riksbanken bör marknadsaktörerna därför undersöka hur de kan möta en ökad efterfrågan på kontanter och även underlätta för handeln att ta emot kontanter.

Vi konstaterar att de problem som Riksbanken pekar på är påtagliga redan idag. Många medborgare och konsumenter rapporterar att de möter problem, därför att kontanter inte finns tillgängliga, inte accepteras som betalningsmedel eller därför att sedlar och mynt inte går att sätta in på konto via bankkontor. Detta har lett till en omfattande offentlig debatt. En fråga som framstår som särskilt angelägen att lösa är marknadsaktörers, och i synnerhet bankers, skyldighet att ta emot sedlar och mynt.

Enligt riksbankslagen är kontanter lagliga betalningsmedel, vilket enligt förarbetena i princip betyder att man alltid ska kunna betala sina skulder med svenska sedlar och mynt. Lagen är dock dispositiv, dvs. parter kan komma överens om att betalning med sedlar och mynt i vissa fall inte ska vara möjlig. I praktiken betyder det att butiker eller banker inte är skyldiga att ta emot kontanter, givet att de tydligt i förhand har klargjort att så är fallet. Offentliga myndigheter som har skyldighet att erbjuda medborgarna vissa tjänster kan däremot inte på samma sätt avtala bort rätten att ta emot sedlar och mynt. Detta har slagits fast bland annat genom en prejudicerande dom i Svea hovrätt. Domen gjorde klart att landsting har skyldighet att ta emot betalning i kontanter.

Vi menar att det är otillfredsställande att villkoren för kontanthantering på den privata marknaden idag ensidigt styrs av handels och bankernas strävan efter att minska kontanthantering. Även medborgares och konsumenters behov av att kunna använda sedlar och mynt och att kunna sätta in sedlar och mynt på bank måste beaktas.

Det är angeläget att dessa frågor utreds. Regeringen tillsatte i juni 2013 en utredning om kontanthantering (dir. 2013:71 Översyn av kontanthantering). Utredningsuppdraget omfattar dock inte att se över allmänhetens tillgång till kontanter eller dess möjligheter att använda sig av kontanter i samhället.

En utredning bör därför tillsättas för att behandla kontanthantering ur allmänhetens perspektiv. Denna utredning bör särskilt beakta allmänhetens rättigheter och möjligheter i kontanthantering. En utredare bör med denna utgångspunkt lägga fram förslag om hur en lagstiftning kan utformas som ålägger bankkontor en skyldighet att ta emot sedlar och mynt eller på annat sätt säkerställer medborgares möjlighet till kontantinsättning. Utredaren bör även överväga om det finns skäl att begränsa möjligheten för privata marknadsaktörer att avtala bort rätten att betala en skuld med sedlar och mynt.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 3 oktober 2013

Lena Sommestad (S)

Anders Karlsson (S)